

scheen Satan in de woestijn met de volle kennis van Jezus' majesteit en Jezus' zending als Messias, tegenover. Jezus is hem geen vreemde, geen onbekende. Hij weet uitnemend wel, wie die Zoon des menschen is, die eenzaam in de woestijn omdooft. En niet alleen kent hij Jezus persoonlijk, maar hij heeft zelfs een diepen blik in wat te midden dier eenzaamheid in het hart en in het gemoed van Jezus moet omgaan. Immers alle die sluwe verzoeken zijn geheel op Jezus' toestand berekend, en bezaten juist daardoor zoo sterk verzoekende kracht. Ook toont Satan bij de verzoeking zelfs de Schrift te kennen, en te weten wat in die Schrift staat. Of antwoordt hij niet bij de tweede verzoeking: »Daar staat geschreven, dat hij zijn engelen van u bevelen zal." Evenzoo weet Satan wie onder de discipelen van Jezus het meest verleidelijk karakter heeft. Hij kent de hooge betekenis van Petrus, en valt daarom vooral op hem aan, om, kon het, hem te breken. En als dit mislukt, werpt hij zich op Judas, zeker als hij is, dat deze prooi hem niet zal ontgaan. Satan treedt in het Nieuwe Testament geheel op, zooals we hem kennen uit het verhaal van Job. Ook van Jobs persoon en toestand was hij volkomen op de hoogte, en het is, dank zij die kennis, dat hij over Job de schriklijke verzoeken bracht, waaraan de lijder der oudheid ter prooi werd.

Nu gaat het intusschen nog eens anders. Nu gaat de kennis van Satan rechtstreeks te besluiten tot de kennis van alle engelen. Gelijc onder ons menschen lang niet allen gelijk inzicht en doorzicht hebben, en de macht van penetratie of indringen in de dingen bij den één zeer klein en bij den ander zeer groot is, zoo moet het ook wel in de engelenwereld zijn, omdat dit vanzelf volgt uit den aard van het persoonlijke leven. Ook onder Jezus' discipelen maakt een apostel als Jacobus een geheel anderen indruk dan een Johannes of een Paulus. *Beperkt de één, ruim en helder in hun kennis de beide anderen.* Alle persoonlijke leven stelt verschil en onderscheid en schakeering, en bijaldien dus ook de engelen persoonlijk leven, dan moet ook hun inzicht en hun kennis uiteenloopen. Dit blijkt bovendien op overtuigende wijze uit de geheel eenigzame positie die Satan als gevallen engel onder de overige booze engelen inneemt. Hij is hun aller hoofd. Zijn meerderheid is zoo beslist en zoo overwegend, dat ze zelfs geen spoor ontdekken van een betwisting zijner heerschappij. De andere zijn of demonen of duivelen, maar hij is de Duivel, de Satan, de Wederpartijder Gods. Hij en hij alleen is de koning in dit onheilgrijpige, die als een leeuw omgaat, zoekende wie hij zou mogen verslinden. Onderscheid maken we dus zeer zeker. Van Molke had een kennis, waarbij die van een gewoon Pruisisch soldaat niet haalde, en zoo ook bezit Satan een kennis, die de gewone kennis der duivelen, en dus ook der engelen, zeker verre overtreft. Maar hoe hoog we dit verschil ook aanslaan, er blijkt dan toch, dat de engel den aanleg heeft, om tot in bijzonderheden van ons menschelek leven op de hoogte te zijn, en dat de wetenschap dat Jezus de Christus is, aan geen hinner vreemd is. De kennis, zoo van de dingen dezer wereld als van de dingen des hemels, is hun niet onthouden.

„Als een borduursel gewrocht.“

Mijn geboorte was voor u niet verhooren, als ik in het verborgene gemaakt ben, en als een borduursel gewrocht ben, in de nederste deelen der aarde.

Psalm 139: 15.

Op dat andere standpunt vraagt men ook daar bijna niet naar, en want dat heel onze Christelijke religie opgaat in de belijdenis van den Verlosser en in het zoeken van de gemeenschap des Heiligen Geestes.

Zoo komt dan wel de tweede en de derde Persoon der heilige Drieëenheid tot zijn eere, maar de eerste Persoon wordt voorbijgegaan, en de heilige belijdenis: »Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde», wordt, ja, bij het overgeen der Twaalf Geloofsartikelen, nageprevel, maar men leeft er niet in en zet ze op nonactiviteit.

Niet dat men het werk der Schepping in het algemeen ontkent; soms wordt zelfs met ophef van de heerlijkheid Gods in het rijk der natuur gewaagd; maar het persoonlijke geloofsleven houdt er geen rekening mee, en als men van zijn Christelijke religie spreekt, is het alsof dat eerste van de Twaalf Geloofsartikelen er niet toe hoort.

En hiernu stonden nu de »mannen Gods» in Oud en Nieuw Verbond zoo geheel anders. Als Johannes zijn Evangelie opent, begint hij met het majestueus verhaal, hoe en door wien alle dingen geschapen zijn. Bij Matthaeus vernemen we, hoe Jezus sprak om geheimnissen te openbaren, die verborgen waren van »vóór de grondlegging der wereld». In de Openbaringen komt het Lam voor, als verordeneerd van »vóór de Schepping». En Paulus stelt niet alleen telkens de Schepping op den voorgrond en wijst ons op de verborgenheid, die van alle eeuwen is verborgen geweest, doch nu geopenbaard, maar ook, hij vooral onthoudt den wortel van uw persoonlijk heil tot in en onder de diepte der Schepping door u heen te wijzen op een »uiterkerende genade», die aan alle schepping voorafgaat.

En komt ge nu in het Oude Testament, dan draagt dit teruggaan op de Schepping hier zelfs een nog strenger persoonlijk karakter.

Of gaat David niet tot op zijn eigen toestand als klein wicht terug, als hij zingt: »Aan's moeders borst vertrouwd ik op uw kracht," zingt hij niet zelfs van achter dat kinderleven aan de moederborst: »Zij wierp mij reeds op u in barrensmarten;" en gaat hij in Psalm 139 niet nog verder, en dringt hij niet nog dieper in zijn eigen ontvangenis en geboorte en schepping in, als hij uitroept: »Gij hebt mij in mijner moeders buik bedekt. Ik loof u omdat ik op een heel vreesselijke wijze wonderbaarlijk gemaakt ben. Wonderlijk zijn uw werken. Ook weet het mijne ziel zeer wel. Mijn geboorte was voor u niet verhooren als ik in het verborgene gemaakt, en als een borduursel gewrocht ben. Uw oogen hebben mijn ongevormden klomp gezien, en alle deze dingen waren in uw boek geschreven, die dagen als zij geformeerd zouden worden, toen nog geen van die was." Kras en sterk uitgedrukt, zonder een zweem van de preutsheid, waarmee men thans in sommige kringen elk spreken over de geboorte van een mensch als min kiesch aanstijft.

En wat ge ook opmerkt, door dat teruggaan op de Schepping en op zijn persoonlijke schepping, kijnt David vanzelf tot de voorverordening over.

Geloof aan uitverkiesing en geloof in de schepping hangt onverdelidig saam, en door niets zozeer als door dat loslaten van de schepping is ook het geloof aan de uitverkiesing Gods ondermijnd.

Van waar ben ik? Hoe ontstond ik? Waar liggen de eerste oorsprongen mijns levens, nog eer ik in deze wereld werd ingebrecht?

Zulk een staren op het raaisel van uw eigen leven, van uw aanijs, van uw bestaan, komt toch vroeg of laat bij een ieder op, die den drang kent, om zich uit de verstrooiing des levens in stille overpeinzing terug te trekken.

Wie ernstig zijn eigen bestaan opvat, kan aan de overstelpende macht van deze heel ons aanijs beheerschende vragen niet ontkomen.

En is het nu toch niet vreemd, dat men menschen vindt, die als het op een erfenis aankomt, of ook bloot om met hooge afkomst te pronken, met alle nauwgezetheid hun geslachtsregister napruizen, om drie, vier eeuwen diep de fontein van hun adellijk bloed bloot te leggen, maar die er nooit toe komen, om meer nog dan naar deze menschele oorsprongen, die zoo vaak trots en ijdelheid prikkelen, te vragen naar den oorsprong van hun ziel, en naar hun afkomst uit de hand van hun Schepper.

De band, die ons aan God bindt, moet langs twee lijnen loopen: de ééne verticaal, naar de andere horizontaal. Dat wil zeggen, de ééne lijn stijgt uit onze ziel naar den hoogen op, om onzen God in zijn heerlijkheid te zoeken; maar de andere gaat door de vlakke der eeuwen, van ons uit door de geslachten, die voor ons geweest zijn, en komt daar uit, waar het Scheppingswerk onzes Gods ligt en dat Scheppingswerk vol majesteit uit zijn Voorverordening voortkomt.

Eens waart ge er niet, toen kwaaft ge er. Ook gij zijt een scheppel Gods, dus door uw God geschapen. Uit zijn hand zijt ge voortgekomen. De fontein van menschelek leven, waaruit ook gij als een druppel in den vollen stroom zijt voortgekomen, werkt alleen door zijn Goddelijke macht en door zijn heilige wilsbeschikking.

En daarom wat David uitriep, hebt ook gij van uzelf te belijden.

Niet enkel dat de Heere »u ongevormden klomp heeft gezien" maar ook dat Hij met eigen hand u in uws moeders ingewand »als een borduursel gewrocht heeft." Ja, meer nog, dat eer Hij u aldus formeerde, ook uw beeld, uw karakter, uw merk in zijn boek geschreven stond, nog eer al deze dingen op zijn hoog bevel uitgingen, nog eer gij als kind geboren werdt, en als mensch op deze aarde ontstondt.

Of nu de koninklijke harpenaar dat lid zijner geboorte op den geleekder zijner geboorte voor zijn God gezongen heeft, is niet uit te maken; maar wel mag gegaat, dat er geen psalm is, die bij uw verjaren u meer kan aangrijpen; en ook dat geen dag zoo natuurlijk, als die genaden dag onzer geboorte ons tot dit teruggaan op onzen oorsprong als menschenkind uitnodigt.

Zeker, ook het indenken van uw verleden is nuttig, en het nog eens doorwandelen in uw verbeelding van de jaren, die ge aflijpt, kan uw lof voor de goederdaden van Gods zegen overvloedig en uw dank van u zelven zeer klein maken.

Ook zulk een doorloopen van onze eigen levenshistorie is daarom op zulk een dag op zijn plaats.

Maar toch doet ge wel, zoo ge bij dat stuk historie het niet laat.

Die historie van uw eigen leven is een blad zijde van Gods Voorzienigheid, maar die Voor-

zienigheid over u is alleen uit uw schepping en uit hetgeen achter uw schepping ligt, verklaarbaar.

Dring daarom elk kind van God op zulk een gedenktag ook in die diepte door, tot hij, ook door zijn eigen Schepping en zijn eigen Voorverordening henen, tot in dat Goddelijk welbehagen indrong, waarin ook zijn leven ontsprong nam.

En werpt ge tegen, dat juist op zulk een gedenktag de afleiding zoo overgroot en de drukte zoveel is, dat voor ernstiger overpeinzing schier geen oogenblik vrijkomt, sta hier dan de weder-vraag, of een verjaardag mag doorleefd worden een stille rustige nitstoring van uw ziel voor den Eeuwige.

Onder 's Heeren volk moet ook uw verjaardag toch een ander karakter dragen dan onder de kinderen der wereld.

In de wereld loopt die dag met huisgenooten en vrienden af, en kent geen andere verrijking der levens dan door feestelijk en door den diens met geschenken.

Maar wie zichzelf kennen mag als een kind van dien Vader die in de hemelen is, kan het ook op zulk een dag niet buiten dien God van alle ontferming afdoen.

En mocht het dan al zijn, dat die dag zelf schier geheel door woelige drukte was ingenomen, en in de overpeinzing der feestvreugde, elk stiller nadenken afweert, dan gaat er toch een dag vooraf, en er is een dag die volgt, en binnen den omloop van dit drietal dagen moet het teruggaan op zijn oorsprong uit God, door elk van Gods kinderen toch gekend zijn.

Amsterdam, 1 Februari 1895.

Laatste brief.

In mijn slotbrief nog een kort woord over de positie der Vrije Universiteit.

Te haren oprechte toekendigde de redactie van het Handelsblad in haar bescheid aan den heer Hovy, dat zij welbezen de meest onvrije was en alleen de Rijks-universiteit of Stedelijke Universiteit op den eerenaam van vrij en vrijgeboren kon bogen.

Een stelling, die dan natuurlijk heette bewezen te worden door de nuchtere en reeds beschimmelde opmerking, dat de hoogleeraren aan de Overheidsschool onderwijzen en publiek maken konden wat ze wilden, terwijl een hoogleeraar van de Vrije Universiteit met trouw aan Art. 2 der Statuten staat of valt.

Beschimmeld is voor dit laatste bewijs stellig geen te kras woord. Het is toch reeds zestien jaren oud. Want nog eer de Vrije Universiteit in het koor der Nieuwe kerk geopend werd, las men het reeds in een niet al te keurig gereedgemaakt weekblad.

En nuchter is het ook, want er blijkt uit, dat onze geachte opponent, die het thans tegen den heer Hovy uitstelde, zich zorgvuldig gespend heeft aan het lezen van de afdoende betoogen, die in den loop dezer jaren tegen dit schijnbewijs geleverd zijn.

Om nu geen onduidelijkheid te noemen, heinerik ik slechts aan het pas verschenen, even bondig als schrander betoog van Prof. Dr. Wolter: *De vrijheid, de levensvoorwaarden voor het Hooger Onderwijs.* Een geschrift dat aan de redactie van het Handelsblad blijkbaar ten eenemale onbekend bleef. Immers, het is onmogelijk kennis van dit stuk te dragen, en dan zwart op wit uit te komen, gelijk het *Hand.* het tegen den heer Hovy deed.

Nu maakt dit voor mij de zaak natuurlijk lastig. Met een opponent die niet op de hoogte der quaestie is, doordien hij er de litteratuur niet over kent, vlot de redetwist altoos slecht.

Niet dat ik de redactie van het *Hand.* hiervan een verwijt wil maken. Beperkte kracht toonde ook mij maar al te vaak, hoe ondoelmatig het is, alles te lezen, en als de redactie van het *Hand.* mij dan eens op een leemte betrapt had, scheen mij haar scherp oordeel daarover soms op het kantje af van onbillijk.

Ik zal mij dus wel wachten haar met die ongeoorloofde munt te betalen.

Nu echter blijkt, dat niet alleen de redactie van het *Hand.* ruim zestien jaren met haar leetuur over dit punt ten achteren is, maar dat ook de breede kring harer lezers de quaestie niet bijhield (en anders zou de redactie natuurlijk niet zoo geschreven hebben), nu dient toch mijnerzijds een poging gewaagd, om de redactie van het *Hand.* in te lichten, in de hoop, dat ze mij ook hierover te woord zal staan, en haar bescheid aan den heer Hovy zal wijzen.

In ernstig betoog, de redactie zal mij dit toestemmen, speelt men niet met een algemeen betrekkelijk begrip, zonder vooraf bepaald te hebben in welken zin men dat opvat.

Vrijheid nu is zulk een »betrekkelijk» begrip, en in het minst geen begrip van volstrekte betekenissen.

Als ik spreek van »den gevangenen vrijheid uit te roepen", van »de vrijheid eens Christenmenschen", van »vrijheid, gelijkheid, broederschap", van »vrijheid der kunsten", van »vrijheid der wetenschap", of »vrijheid eener school", komt in al deze zegwijzen het woord *vrijheid* telkens in een gewijzigde betekenis voor, omdat het telkenmale voorkomt in een gewijzigde betrekking, d. i. in betrekking tot een ander object of subject, en deswege heeft zulk een begrip dan betrekkelijk, of met een vreemd woord: een relatief begrip.

Alle discussie loopt dus spaak en verloopt in variant, zoo ge, eer ge op uw onderwerp ingaat, het niet eerst voor uweelen en voor uw lezers helder maakt, over welke soort van vrijheid ge handelen gaat.

Wel heeft »vrijheid" ook een algemeene betekenis, die aan alle deze betrekkelijke betekenissen ten grondslag ligt, en die Prof. Wolter nog onlangs op juiste wijze omschreef, als: »niet belemmerd te zijn door invloeden, die tegen het wezen ingaan"; maar om nu verder te komen, moet dit algemeene begrip nu natuurlijk toegepast op het bepaalde soort van vrijheid, wa- over ge uw lezers onderhouden gaat. Hier, in ons dispuut, of ge het hebt over de vrij-

heid der Universiteit als school, of wel over de vrijheid van het Hooger Onderwijs, als propaganda der wetenschap.

Vrijheid is volstrekt niet, gelijk de oppervlakkige waant, vrij te zijn van elken band. Integendeel, reeds mijn hooggeachte leermeester, Prof. Scholten, betoogde voor veertig jaren met klem en kracht, dat *gemis* van natuurlijke banden juist *onvrij* maakt, en dat tot het wezen der vrijheid het *gebonden zijn* in zijn natuurlijke banden juist behoort.

De »visch op het droge," zoo riep hij triumferend uit, »mist den band van het water, die hem geheel moet insluiten, en is door dat gemis juist van vrijheid beroofd."

Het kind in de wieg is vrij juist als het uit die wieg niet uit kan, en in de banden van moederliefde en bakerszorg gebonden wordt gehouden, terwijl het te vondeling geleide kind, dat al deze banden mist, van zijn natuurlijke vrijheid beroofd is.

Vrijheid draagt altoos het dubbele kenmerk, 1º, dat de natuurlijke banden stevig zijn aangelegd; en 2º, dat de onnatuurlijke banden zijn ontbonden.

Spreek ik dus van een *Vrije Universiteit*, dan is hiermee bedoeld, en kan hiermee alleen bedoeld zijn, zulk een Universiteit, die gebonden ligt in de banden die tot het universitaire leven behooren, maar niet belemmerd wordt door banden, die met haar wezen niets uitstaande hebben.

Overmits nu de meeste Universiteiten gebonden zijn met een Overheidsband, en deze Overheidsband, als magistraal van aard, met het wezen van de Universiteit in strijd is, heeft men, niet hier te lande alleen, maar ook elders, zulke Universiteiten, die niet aan de Overheid waren gebonden, genoemd *Vrije Universiteiten*.

De redactie van het *Hand.* zal ons dit toegeven. Schreef ze niet nog onlangs, naar aanleiding van academische troebelen, over een andere *Vrije Universiteit*, de *Universiteit libre de Bruxelles*?

Zulk een Universiteit heet dan *vrij*, juist in denzelfden zin waarin men spreekt van de *Egptische libre*, en beide malen mag *libre* of *vrij* dan niet anders verstaan, dan in den zin van: *Vrij van de Overheid*. En wel »vrij van de Overheid", overmits uit het wezen van de Overheid geen enkel motief kan afgeleid, dat haar bekwaam zou of haar recht zou geven, om het wezen van kerk of wetenschap te beheerschen.

Zoo dikwijls dus ten onzent de naam der *Vrije Universiteit*, als zodanig, in het geding komt, is men beiderzijds gehouden, om over *dit*, en niet over een ander, begrip van *vrijheid* te handelen.

Ter sprake komt dan alleen, en mag alleen komen, de vraag: of zulk een Universiteit al dan niet vrij is van de Overheid, en diensvolgens het vermogen bezit, om geheel onafhankelijk van de Overheid, te bestaan en te leven volgens de levenswet, die het leven van een school van Hooger Onderwijs beheerscht.

Ze volgt dan haar eigen levensdrang, en wordt door geen Overheids-motief beheerscht. Heel anders komt daarentegen de zaak te staan, zoo ge spreekt van *vrijheid van Hooger Onderwijs*.

Want wel roept het vrije Hooger Onderwijs om een Universiteit, die vrij is van haar vreemde banden, maar zodra ge op de wetenschap zelve komt, dragen die *onnatuurlijke* banden die ge mijden, en die *natuurlijke* banden die ge aan moet leggen, een geheel ander karakter.

Prof. Wolter schreef, scherp geformuleerd, in zijn meergenoemd betoog, dat ook in ons blad door Prof. Geesink op zoo saankrijke wijze gerecenseerd is, over de *natuurlijke* banden die de wetenschap niet derven kan dit:

»Tot het wezen der wetenschap nu behoort: 1º, dat zij een subject of onderwerp heeft, dat haar werf of bezit; er is altijd een iemand, die weet, en persoon, die wetenschap verwert of bezit; als zodanig, als bezit van een geestelijk wezen, moet zij, de wetenschap, zelf geestelijk van aard zijn:

2º, dat er een object of voorwerp is, dat geweten wordt; dat voorwerp van de wetenschap moet, omdat zij geestelijk van aard is, ook zelf geestelijk zijn; niet de dingen zelf, maar de aanschouwingen, voorstellingen en begrippen der dingen worden geweten; daaruit volgt:

3º, dat er tusschen het voorwerp en het onderwerp der wetenschap een geestelijke, een logische, betrekking moet bestaan; de aard, de ontwikkeling, het doel der wetenschap worden bepaald door deze verhouding van haar subject en haar object.

Naar »wat ik zelf in mijn *Encyclopaedie* over dat onderwerp schreef, zal ik nu niet verwijzen. Ik merkte wel, de redactie van het *Hand.* gaat liever niet al te diep op de zaak in.

Laat mij daarom, iets wat misschien ook niet het oog op onze lezers raadzaam is, het geschied beknop opzetten, en in kort betoog tot beslissing brengen.

Tot het wezen der wetenschap behoort, dat zij opwasse uit een beginsel. Fichte heeft dit in zijn *Wissenschaftslehre* zoo overtuigend bewezen, dat de redactie van het *Hand.* tegen deze stelling althans wel niet in verzet zal komen.

Mist ze eenheid van beginsel, dan derft ze haar organische eenheid, en kan wel allerlei nasporingen doen, maar geen *wetenschap* als zodanig opbouwen.

De band van het beginsel is alzoo voor de wetenschap *eisch*. Die band maakt haar niet *onvrij* maar juist *vrij*, juist zooals de man vrij is, wiens skelet in den band van zijn spierstelsel vastzit, en dien zelfde man *onvrij* wordt, zodra ge dien spierband in de verzenen of in de kniepees doorsnijdt.

Daarin, dat de wetenschappelijke onderzoek aan de Vrije Universiteit gebonden is aan een beginsel, dat ze in Art. 2 van haar Statuten duidelijk uitsprak, ligt dus geen de minste bedenking tegen haar vrijheid, maar juist waarborg voor de vrijheid.

En wie dit betwist, kan wel het gekozen beginsel aanvallen, en duidelijk pogen te maken, dat Art. 2 het juiste en ware beginsel van wetenschap niet aangeeft, maar nooit kan, wie logisch redeneert, op zich zelf, de gebondenheid aan een beginsel als in strijd met de vrijheid der wetenschap, en dus ook van het Hooger Onderwijs, voorstellen.

Voorzover de vrijheid van het Hooger Onderwijs en van de wetenschap *gebondenheid* aan een beginsel eischt en niet misken kan, moet alzoo geoordeeld, dat de Overheidsschool aan dien eisch niet voldoet, en onze Universiteit wel.

En nu omgekeerd.

Als de *natuurlijke* band niet werkt, komt vanzelf de *onnatuurlijke* band. Als uw kniepees is doorgesneden, komt de kruik.

En zoo nu ook is het hier.

De wetenschap op de Overheidsschool voor Hooger Onderwijs mist de kniepees. Ze belijdt *geen* voor ieder openbaar beginsel. Organische eenheid kent ze niet.

En wat is nu hiervan het gevolg?

Dit, dat ze, bij ontstentenis van den natuurlijke band, alsnu in allerlei *onnatuurlijke* banden gebonden wordt, in banden van *wilkeur* en *eigendunkelijkheid*.

Van willekeur als het aankomt op de bezetting van een kathedra, en er voor dien kathedra een keuze moet worden gedaan.

En van *eigendunkelijkheid*, als de man benoemd is, en nu heel zijn vak van wetenschap met handen en voeten aan hem is overgeleverd, en zijn soms zeer averechtsche, achterlijke en zeer subjectieve denkbeelden, als de eigenlijke inhoud van dit vak van wetenschap gedooceerd worden.

Immers controle is hier niet.

Geen curator controleert het onderwijs. Geen stem kan uit de menigte opgaan, om tegen verderfelijke leeringen te waarschuwen.

Geelt dit nu *voedsel*, dan rijpt er een wijzer geslacht. Maar ook geeft dit *gif*, dan wordt het geestelijk leven van het opkomend geslacht aangetast.

Nu heeft de heer Hovy dit alles zeer zeker niet zoo scherp ontleed. Hij is een man uit het praktische leven, geen geleerde.

Maar zoveel blijkt dan toch, dat deze praktische man instinctief de zaak dieper en beter gegrepen heeft dan zijn geleerde opponent in het *Hand.*

En dit feit staat niet op zichzelf.

De beschouwende ontleiding kan alleen de geleerde geven, maar de werking van het instinctief besef vindt ge bij heldere koppen te midden van het praktische leven.

En het is juist met het oog hierop, dat de Vrije Universiteit ook voor haar toekomst op de *mannen des volks* drijft.

Omdat ze er voor *betalen* moeten, draagt hun belangstelling in die Universiteit altoos een *eristische* karakter, en de gezonde, praktische zin van ons volk zal nog in verre toekomst haar juist het dubbele kenmerk van echte vrijheid waarborgen: *Gebondenheid* aan haar beginsel, en *ontbinding* van alle band, die willekeur of eigenzin haar wilde aanleggen.

Vernemen we thans wat het *Handelsblad* hierop antwoordt.

KUYPER.

Kerkelijke Deputaten.

VIII.

2º. Moeten dag en uur van de kerkvisitatie Zondags te voren aan de gemeente worden bekend gemaakt?

Als gevraagd wordt, hoe het te dien aanzien vroeger was, dan geven vele van de oude Classicale en Synodale handboekjes hierop geen antwoord; evenals zij ook zwijgen over een aantal andere punten, waaronder destijds door de practijk ieder wel vanzelf op de hoogte was. Maar voor zoveel zij dit punt behandelen, blijkt uit de gemaakte bepalingen, dat in de 17e en 18e eeuw de kerkvisitatie van tevoren aan de gemeente moest worden bekend gemaakt.

Slechts voor éénne Classe geven de genoemde handboekjes een andere regeling; en ook daar was de uitzondering nog maar gedeeltelijk. In de Classe van Neder-Veluwe zijn in de jaren 1727 en 1728 de volgende besluiten genomen (Class. Handboekje, Ed. 1751, Cap III, Art. 140 en 142): »Visitatie der Kerken moet, daar geen Kerkenraad is, Zondags te voren van den Predikstoel worden afgekondigd (Acta Harderwijk, 1727, Art. 37). De Inspectores moeten vragen in Visitatione, of de tijd der Visitatie, daar geen Kerkenraad is, te voren van den predikstoel is afgekondigd, en daar van den Classis rapporteren (Acta Putten, 1728, Art. 37). Hieruit volgt, dat in die Classe bij kerken, waar wel een Kerkenraad was, zulke bekendmaking dus niet was voorgeschreven, en misschien ook niet geschiedde. Waarbij echter valt op te merken, dat zij in de meeste kerken dan toch wel plaats had, daar in die Classe tot op onze eeuw, van de 22 kerken niet minder dan 12 geen kerkenraad hadden (W. A. Bachiens, Kerkel. Geographie der Vereen. Nederlanden, Ed. 1768, Dl. I, blz. 72).

Waar men elders over dit punt een bepaling maakte, hield die altijd in, dat de visitatie moest worden afgekondigd.

Zoo b. v. was dit in de provincie Groningen een zaak die vanzelf sprak, aangezien in de redactie der Kerkenordening, die voor die provincie gedurende twee eeuwen gegolden heeft, zelfs bepaald was, dat de geheele gemeente voor de kerkvisitatie moest worden opgeroepen. Immers, het daarop betrekking hebbende Art. 51 luidde aldus (naar de oorspronkelijke uitgave van 1595): »Ende op dat alle denaers sich ordentlick unde haren beroep na holden mogen, zal seer goet wesen dat in een yder Classe twee predigers unde een oelderling, van den ganschen Classe, und een eerbaer, vroom godfruchtich man, die een lidmaet der ge-

Beteek

Prof. Rutge geaardeerde hebben, gelijk hier en daar Niet zozeer lectuur voor men we toelvoudige in de toech vat ook blad als de J Immers bel ook meer na formeerde ker wel terdege niet vergete, onderlingen, gaderingen, g aangeleghe

gekozen
ogen te
are be-
h, maar
op zich
usel als
nschap,
derwijs,
Hooger
bonden-
missen
e Over-
loet, en

ct, komt
Als uw
kruk.

sschool
niepees.
aar be-
niet.

an den
om-
banden

de be-
der man
a weten-
hem is
verecht-
e denk-
van dit
den.

derwijs.
an, om
thuwen.
er een
dit gif,
het op-

er zeker
man uit

at deze
teper en
de op-

leen de
van het
koppen

op, dat
toe-
r toe-

draagt
altoos
prae-
a verre
enmerk
honden-
ing van
in haar

elshlad

PER.

erkvisi-
neente

en aan-
de roekjes
kzwij-
waar-
er wel
e zoo-
uit de
en 18e
an de
maakt.
de ge-
teeling;
maar
eluwte
gende
e, Ed.
isatie
ad is,
d wor-
t, Art.
i Visi-
geen
kstool
is ra-
37).
eriken,
kend-
en,
aarbij
in de
had,
van
a ker-
kerkel.
Ed.

e be-
at de

Gro-
ange-
die
uwen
at de
noest
arop
aldus
195).
dent-
gen,
lasse
room
e ge-

meente is, van der overichthet, onder welke
dat classis gelegen is, erwelct worde, welke
alle Carspellen tho den Classe behorende
besoecken, und in een yder carspell den
prediger des oerdes voor sich in bijwezen
syner gemeente, unde den predigheren inder
kercken een predighe doen laten, wth welke
de predigheren ehm examineren und vernemen
sollen, off he ooc vlijtich studere,
unde inder leere reya sy: nae gedane pre-
dige sollen se den denaer wgaen laten,
unde de carspelluyden vrighen, oft he ooc
stiffelicken und vromelicken leewe, unde so
sy ehme in leven und leere onstraffelick
bevinden, sollen se ehme voor den gantschen
Carspell des getuygenis geven; Soo
se averst iemande straffbaer bevinden, sollen
se dat selvighe an den Classe refereren, op
dat daer inne na den regel boven verhaelt
[in de artikelen over opzicht en tucht] ver-
seen worde."

Voor de provincie Drenthe had de provin-
ciale kerkenordening in hare eerste re-
dactie (van het jaar 1638) de formulering
van de Dordtsche Synode eenvoudig over-
genomen; maar in de latere redactie (van
het jaar 1730) werd daaraan toegevoegd
(aan het slot van Art. 33): "Zullende een
ieder Predikant gehouden zyn, de aanstaande
visitatie zondags van te voren der Ge-
meente bekend te maken."

De Classe van Zutphen had te dien aan-
zien besloten: "Den tijd der visitatie te
vooren van den Predikstol te laten bekend
maken" (Acta 1746, Art. 33; Class. Re-
gister, Ed. 1760, Dl. I, blz. 66).

En te dier zake kan ook wel gewezen
worden op hetgeen reeds terondt na de
Reformatie in Noord-Holland bepaald werd
over de censura morum in de Kerkeraden.
Door de Particuliere Synode, die in Maart
1573 te Alkmaar bijeenkwam, werd voor de
meerdere vergaderingen vastgesteld (Acta,
Art. 22): "Dat die dienaeren alle gelyck
om die dry maenden te saemen koemen
ende dat die praeses daerin eerstelyck dat
gebet met ende by allen doet. Twielck ge-
eyndicht zynde, vermaect hy alle dienaeren
ende oock hemselven haerselven gans-
selyck van alle verdorven genegheitheden te
ontleeden ende alle vleeschelicken hooch-
moet gans af te leggen. Daerna zo be-
ginnen sy van den praeses ende ende bidden
hem, dat hij vyft die versamelinghe buyten
wij gaen. Daar wort dan een yegelyck
dienaer bysonder afgevraecht, oft hy oock
eenige beschuldiging tegens den praeses (die
welcke rechtverdiend ende nae Pauli leere
in twee ofte dry getuygen haer mond
bestaet) in leere ofte levend heeft. Dewelcke
gehoort zynde, zo worden zij hem met
wyshet ende godvreesenheit sonder bit-
terheit tot berispinge ende beteringe voer-
speak. Maar zoo daer geene beschuldiging
voert worden gebrucht, soo loofde ende
danckte men God daervan. Ende ditselck
wort alsdan voorts vervolgende niet allen
anderen tegenwoertigen dienaeren gedaen."

En daerop volgt dan, met betrekking tot
de kerkeraden:

"Deze oefeninge ende dit gebruyck dezer
discipline hebben haer oock die broederen
laeten behagen, dat men denselven oock
op gelycke wyse ende forme in allen con-
sistorien der gemeeynten gebruyken, ende
dit daer noch byvoegende, dat men dese
handel om te gebruyken ter gesetter tyt
te voren vyft die predikstoel affcondigen
zal ende daerin eenen yegelycken vry ver-
oorloven om in die vergaderinge der con-
sistorie te coemen ende aldaer zyne beschul-
dinge voort te brengen, die hij tegens
eenige dienaeren van der consistorie wette-
lyck ende rechtverdiend heeft, om alsoo
daerdoor alle lastermynen, die zeer haest
dat evangelium om eenige gebreken der
dienaeren lasteren, gans toe te stoppen.
Doch daer is by gestelt, dat men in dese
handel ende toelatinge van eenen yegelycken
te kommen, dese vyftingene ende vorse-
lichticheit sal moeten gebruyken, dat men
op die plaetse, daer die consistorie afgeslo-
ten vergaert al syn, niet een yegelycken
dient belieft, zal toegelaten worden daerby-
naen te coemen ende alsoo vyft die handel
des discipline eca schimpachtich schouspel
der spotteren te maecten, maar dat men
daer alleen dengenen zal toelaeten bynnen
te coemen, die men gehoort zal hebben,
dat zij eenige wettelycke ende rechtverdiende
beschuldiging tegens yemant hebben."

Dit oude besluit der Noord-Hollandsche
Synode doelde wel niet rechtstreeks op de
eigenlijke kerkvisitatie; maar de zaak, die
het regelde, was daarmede toch geheel ge-
lyksoortig: het was als het ware een vis-
tatie in eigen kring. Daar ditzelfde besluit
ook genotwend is, kan er tevens uit blij-
ken, althans eenigszins, waarom onze ker-
ken van oordeel waren, dat bij zulke een
handeling de gemeente niet moet worden
uitgesloten. En ten aanzien van die moti-
vering moet dan erkend worden, dat zij
alleszins gegrond is te achten; zij het ook
met bijvoeging, dat zij nog volstrekt niet
volledig is.

F. L. ROTTERDAM.

Betekenis der Historie.

Prof. Rutgers' ook door ons zoo hoog
gewaardeerde opstellen over de *Deputaten*,
hebben, gelijk ons uit correspondentie bleek,
hier en daar zekere bedenking opgewekt.
Niet zoozeer dat ze geen alledaagsche
lectuur voor oud en jong boden. Al stem-
men we toch toe, dat ze voor menig een-
voudige in den lande wel wat zwaar waren,
toch vat ook de eenvoudige wel, dat een
blad als de *Herant* niet voor hem alleen is.

Immers behalve die eenvoudige zijn er
ook meer nadenkende leden in onze Gere-
formeerde kerken, wien zulke een onderwerp
wel terdege interesseert; en wat men vooral
niet vergeet, er zijn en drie à vier duizend
onderlingen, die op allerlei kerkelijke ver-
gaderingen geroepen worden, om in zulke
aangelegenheden advies te geven, en te

handelen, en het mag betwijfeld, of deze
drie à vier duizend man, zonder de voor-
lichting van Dr. Rutgers nu wel zoo precies
van de beteekenis, de roeping en het karak-
ter van een kerkelijk Deputaat op de hoogte
zouden geweest zijn, als ze dit thans zijn
kunnen.

Schrijver dezes althans, die nu op dit
terrein nog niet eens tot de meest achter-
lijken behoort, heeft uit deze stukken zoo-
veel bijzonderheden geleerd, die hem onbe-
kend waren, en meer dan één predikant
zelfs heeft deze opstellen als zoo leerzaam
geprezen, dat we het een verlies voor onze
kerken zouden achten, indien Prof. Rutgers,
denkende dat de hoofdredacteur het nu wel
weer alleen af kan, te spoedig, te vroeg den
tap toedeeld, en deze kerkrechtelijke beeks-
kens niet meer liet vloeien.

Nee, er is een andere bedenking opge-
worpen, van degelijker en ernstiger aard, en
die deswege onder de oogen moet worden
gezien.

Men vraagt namelijk, of wat de vaderen
deden, ons nu de wet stelt. Of het nu bij
ons verkeerd is, omdat wij het anders dan
onze vaderen deden. En of die stukken van
Prof. Rutgers ons zeggen willen, dat het voor-
taan zoo weer en niet anders moet toegaan.
De quaestie raakt dus de *betekenis der
historie* voor het kerkelijk leven, en daarom
over die beteekenis een kort woord.

En dan zij aanstands, zonder zweem van
aanzeling of twijfel uitgesproken, dat het-
geen onze vaderen deden, ons, enkel omdat
zij het deden, volstrekt niet bindt.

Nergens heeft de Christus ons als Koning
zijner kerk geboden, dat we ons reguleren
zouden naar het gedrag onzer vaderen.

Die vaderen zelden zonden de eersten zijn,
om tegen zoo valsch stelsel te protesteer-
en. Of waren niet zij het juist, die den moed
grepen om met hun Roomsche vaderen te
breken, en het heel anders te doen, dan
deze het deden?

Wat Christus gebiedt is wet, wat Gods
Woord stelt is regel, en bij nadere regeling
is het voor ons de eenige vraag, of de
uitgeteekende gedragslijn al dan niet juist
en logisch uit de beginselen van dat Woord
is afgeleid.

Hierop lette men wel.

Sommigen zeggen: Voor die en die dingen
stelt Gods Woord een regel, maar in al
het overige laat het ons vrij. Daarin kun-
nen we handelen naar het goeddunken
onzer harten.

Maar dat is natuurlijk heelmaal mis.
Wie naar het goeddunken zijns harten,
op gis en tast af, handelt, komt altoos ver-
keerd uit.

Ook als het zaken geldt, waarover Gods
Woord zich niet met zoovele woorden uit-
speak, blijft toch de plicht op ons rusten,
om Gods Woord te ondervragen.

Daarom stonden onze Gereformeerde va-
deren er zoo op, dat men Gods Woord
niet beperken zou. In dat Woord toch, zoo
zeiden ze, ligt niet alleen in wat er met
name staat uitgedrukt, maar ook wat er bij
logische gevolgtrekking uit is af te leiden.

Ze toonden dit aan door de Wet.

Als de Heilige Schrift zegt: "Gij zult niet
dooden", dan zit daar volstrekt niet enkel
in, dat ge geen moord moogt begaan, maar
dan verbiedt God door die woorden tevens
allen wortel van bitterheid, waaruit die moord
opkomt.

En zoo nu ook, leerden ze, onderwijst
God de Heere op het stuk van waarheid
ons volstrekt niet alleen datgene wat er
letterlijk staat, maar ook wel terdege al
hetgeen achter dat letterlijke logisch schuilt.

Het zeggen van velen: "Laat ons ons een-
voudig aan de Schrift houden, en ons niet
verliezen in die spitsvondige betoogen," is
feitelijk niets dan traagheid van denken uit
minderen eerbied voor de Heilige Schrift
geboeren.

Het is geestelijke gemakzucht, die zich
met den kranen van den eenvoud tooft, of ook
gelijk bij de Baptisten, verborgen weezin
tegen het Goddelijke gezag, om naar het
goeddunken des harten te handelen.

Hierin heeft men dus volkomen gelijk,
en Prof. Rutgers zal de eerste zijn om dit
toe te stemmen: Omdat onze vaderen altoos
in zake de Deputaten handelden, daarom,
en als zoodanig, stelt dit ons geen regel.

De regel, ook in zake de Deputaten, moet
aan Gods Woord ontleend, en aan dat
Woord alleen.

Edoch, al is het dat Gods Woord (Hand.
15 en enkele andere plaatsen uitgezonderd)
niet opzettelijk van de kerkelijke Deputaten
handelt, en we hier dus geen rechtstreeksche
aanwijzing hebben, zoo moet toch de te stellen
regel uit de *beginselen* des Woords afgeleid.

Wie het anders zegt, gaat of den Rooms-
schen of den Baptistischen weg op. Zoo en
zoo alleen is het Gereformeerde.

Nu ontstaat echter, en hier zit nu de
kneep, de zeer moeilijke vraag: Hoe moet
deze regel uit de beginselen des Woords
afgeleid?

En bij die vraag nu komt het recht der
historie en der practijk en het inzicht der
vaderen aan de orde.

Zij toch leefden in een eeuw, toen het
Gereformeerde leven veel krachtiger bloeide
dan thans.

De hun verleende geestelijke gave was
veel rijker dan hetgeen ons is gegund.

De tegenstelling tegen de valsche begin-
selen van Romanisten en Baptisten door-
leefden zij veel dieper dan wij.

Ze beschikten over veel meer kundige en
dieper denkers dan ons gegeven zijn.

En, hun practijk heeft de vuurproef door-
staan.

Dit nu zoo zijnde, is het slechts ver-
waandheid of onkunde, die zegt: Met die
vaderen heb ik niet van noode. Ik kan dit
alles zelf wel af.

En zoo moogt ge te minder oordeelen,
omdat onze vaderen u van alles rekenschap
geven, en u aantoonen, op wat wijs hun
denkbeelden en hun overtuigingen uit de
beginselen des Woords zijn afgeleid.

Toch, en dat geven we toe, is het By-
zantijnsche starheid, om hun nu deswege
reeds in alles te willen nadoen.

Dat moogt ge zelfs niet.

Dat zou al te gemakkelijk zijn.

Veeler blijft voor u steeds deze tweelei-
les gelden: 1º, dat ge hun ontleend zelf
aan Gods Woord toetsen zult, om te
zien, of ze juist concludeerden; en 2º, dat
ge in de historie der kerken zult nagaan, of
hun practijk de kerken gebaat of geschaad
heeft.

Vindt ge dan, of dat de afleiding uit Gods
Woord niet in den haak is, of dat de prac-
tijk op schade der kerken uitliep, dan dwingt
uw critiek u, om zelf beter uit uw oogen
te zien, zooals b. v. in het stuk van Kerk
en Overheid.

Maar ook, vindt ge, dat de afleiding uit
Gods Woord juist was, en dat het verval
der kerk juist dagteekent van het oog-
blik, dat men de practijk der vaderen ver-
liet, dan moet ge hen wel gewisselijk vol-
gen.

In alle stukken.
En met name ook in het gewichtig stuk
der Deputaten.

Dialogen.

Men vraagt ons, of het prijelijk, of het
raadzaam, of het goed is, dat Jongelings-
verenigingen dialogen of samspraken op-
voeren.

Wij zijn bereid hierop te antwoorden.

En dan luidt ons antwoord beslist ont-
kenkend, bijaldien men onder dit opvoeren
verstaat, het houden van zulke samspraken
voor een enger of breeder publick.

D. w. z. als de leden van zulk een ver-
eeniging zeker stuk instudeeren, en dan al-
lerlei publick noodigen voor een uitvoering,
waarbij zij eens toonen zullen wat ze kunnen.

Onze afkeuring in dit geval rust op de
overweging, dat zulk publick optreden met
den stillen aard van een Jongelingsverenig-
ing in strijd is. In strijd is met de jaren waarin
de leden van zulk een vereniging zich meest
bevinden. En meer nog, omdat zulk een pu-
blike opvoering er vanzelf toe leidt, om eenig-
zins amuseante stukken te kiezen en van
lieverlee door arrangement van de plaats
waar men spreekt, en zoo door houding als
gewaand, den weg te betreden, op welks
einde de tooneelvoorstelling ligt.

Dat een jong man een schoon stuk reci-
teert, desnoeds deklaemt, is zelfs aanbe-
velingswaardig, en dat men in eigen huis-
lijken kring, bij een feestelijke gelegenheid,
iets opvoert, kan veel omuit gekout afsn-
den.

Daar is niets tegen.

En zoo ook, indien de leden van zulk
een vereniging onder rijkander twee of
drie leden in samspraak laten deklaemen,
om zich in helderen toon en in beschaafde
taal en in gemakkelijke beweging te oefe-
nen, dan kan dit zelfs aanbevelingswaardig
zijn.

Maar ge bederft, ge denatureert, ge de-
moraliseert uw Christelijke, uw Gerefor-
meerde Jongelingsverenigingen, zoo ge ze
langzamerhand omzet in kamers van rheto-
rie.

Laat wie daar talent en neiging toe heeft,
in een rederijkerskamer gaan, maar bederve
men onze Jongelingsverenigingen niet door
ze ongemerkt in den wereldschen toon over
te leiden.

We zijn niets voor het stijve, en o. i. is
de witte das al het ongelukkigst embleem,
dat men voor een vereniging van jong-
elingen uit die jaren kiezen kan.

Er ligt in het devies van 'vroom en vrij-
zeker waarheid; mits het vrije het vrome
niet in den ban sla.

Jongelingen zijn geen oude manneken,
en een Jongelingsvereniging, waarin geen
frische toon heerscht, de humor is uitge-
bannen en benepenheid drukt, moest liefst
in een oudemannenhuis saamkomen.

Maar met dat al zij en blijve ze een
Christelijke Jongelingsvereniging, op onder-
linge verdedeling, ook in geestelijken zin ge-
richt, en ontlaide nimmer in een kweek-
plaats van wereldzin en ijdeluiterij, gericht
op zelfbehagen en streeling van het eigen ik.

KUYPER.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. HOUTZAGERS VOOR Koot-
wijks scholen: Van Ds. PLOOS van Amstel te
Zwolle, 2 giften van f 2, te zamen f 4; van
den heer A. Timmers te Rotterdam f 4.

In hartelijken dank ontvange voor de *Leen-
bibliotheek* Van Mevr. de Wed. de Boek van
Bel te Amsterdam, een pak boeken en
eenige jaargangen van de *Herant*; van Mev.
G. E. te Hoope te Runlo, een pakje boeken;
van Mev. de Wed. N. F. Scheepers te Rotter-
dam, een pakje boeken.

Uit de Pers.

In het *Tijdschr. voor Geref. Theologie* plaatste
Ds. Tazelaar diimaal een keurig opstel over *De
Christelijke godsdienst en de muziek*, waarvan
wij de lezing niet genoeg kunnen aanbevelen.

Uit zijn woord spreekt aesthetische rijpheid,
in geheugden vorm.

Iets wat te hooger mag gewaardeerd, omdat
de schrijver niet minder ernstig dan ook wij
dit herhaaldelijk deden, tegen alle ontheilijg-
van den godsdienst door de kunst waarschuwt.

Hij zegt hiervan:

De Muziek en zang mogen in den Godsdienst
hoogstens voertuig voor het geestelijke wezen, maar
niet zelfstandig optreden. Zooda zij dit beproeven,
doen zij onberekenbare schade, wijl dan de Gods-
dienst spoedig in de Muziek zal opgaan.

Dit nu kan op tweeërlei wijze, of dat men de
Muziek zelfstandig plaatst naast den Godsdienst, of
dat men den godsdienstigen inhoud gaat gebruiken
tot muzikale genot. Beide zijn uitersten, waarbij het
verbond van Godsdienst en Muziek niet slechts
verkeerd beschouwd, maar zelfs geheel wegge-
nomen wordt. In het eerste geval wordt de Muziek
zelf Godsdienst, en in het laatste wordt de Gods-
dienst zelf Muziek.

Op deze beide vestigen wij nog een oogenblik
de aandacht, wijl zij ons doen zien, hoe het ver-
bond van Godsdienst en Muziek niet moet en ook
niet mag zijn.

Het is onnakenbaar, dat de compositien van
Bach en Handel nog altijd onovertroffen zijn. Er
ligt iets onsterfelijks in, dat wel kan sluimeren en
vergeten kan worden, maar toch blijft, wat het is.
Doch de vereening van de Muziek gaat te ver, zoo
men haar eene zelfstandige plaats in den Godsdienst
toekennen wil. Dit nu heeft men gedaan. Men
hoort stemmen, die verkondigen: "Bach heeft zijn
orgel tot priester gekonst, zijn kunst was hem Gods-
dienst." Goethe zegt er van: "Als ik hem hoor,
is het, alsof de eeuwige harmonieën zelf mij nade-
ren: 'Ik is eene verschijning Gods, duidelijk en toch
onverklaarbaar.'"

Zoo is men er toe gekomen, in de scheppingen
van die meesters eene specifiek Christelijke tak van
openbaring te zien. Ze werden profeten genoemd,
geuiten Gods tegen het geslacht hunner dagen;
zooel Hindel die uit een brandend bosch, als
een gewapend profet voor al het volk optrad, als
Bach, die als een stil priester in het donkere heilig-
dom inging, om daar voor den Allerheiligste den hem-
delaren de Muziek te ontfangen" (L. Frommel).
Dit nu gaat te ver. Zulk een gewichtige plaats
kan, noch mag de Muziek in den Godsdienst be-
kleeden. In stede van onderdanige dienstmaagd
wordt zij dan eene machtige mededingster, die het
ligt in haar meer zinnelijk element spoedig den
Godsdienst geheel zal verdringen. Dit niet gij in
onzen tijd duidelijk bevesten. De verhouding wordt
door velen geheel omgekeerd, in plaats dat de
Muziek den Godsdienst zou dienen, wordt de Gods-
dienst dienstbaar gemaakt aan de Muziek. De
heilige geschiedten der Heilige Schrift worden
misbruikt, louter tot streeling van het oor. Dit is
heiligheidsvervalsing. Onderwerpt men als Mones, Lila, Maria
Magdalena, de Messias zijn te heilig van karakter,
om ze te laten beverken voor zinnelijk genot.
Schrikkelijk is het, dat men zich daarbij geenszins
ontkent, het bangste lijden van onzen Heiland tot
een middel te gebruiken, ten einde dit genot zich
te verschaffen.

De muzikale behandeling van den tekst der Hei-
lige Schrift is hier op zich zelve reeds zondig; niet
te stichten, maar genot te verschaffen is daarbij
het heerschende denkbeeld, en alle genotacht moet
van het heilige verre worden gehouden. Er zijn in
sommige steden van ons land indertijd wel van die
zangmaatschappijen "zanggodsdiensttoeleningen" gehouden,
maar het is gebleken, hoe zij, in plaats van tot
geheilslijking Gods te verstreken, tot zonde heb-
ben geleid. Ze werken er toe mede, dat kerk en
schouwburg al meer op elkaar gaan gelijken. De
kerk wordt dan een kunsttempel en de concertzaal
krijgt een vromen schijn, maar de heilige dingen
gaan op in genotacht en prikkeling der zinnen.
Uit dit oogpunt zijn ook de orgelconcerten in de
kerk niet aan te bevelen. Bovendien geven ze ook
allicht aanleiding, dat er tooneelen plaats vinden,
die met den aard en de bestemming van het be-
delsnis niet overeenkomen.

In elk opzicht moet genotacht in het godsdien-
stige worden geweerd, te meer, omdat het jagen
na slavend karakter van het leven onder dagen als
van zelve daartoe leidt. In de week is men zoo
druk, dat hoofd en hart van kantoor en winkel vol
zijn. De Zondag moet dit ontgelden, wijl deze nu
bepaald tot een dag voor ontspanning, afleiding
en verlossing wordt gemaakt. "Zondag vieren",
zoo sprak men, "bestaat toch waarlijk niet alleen
in naar de kerk gaan en preken hooren!" Men liet
het voornaamste deel der sabbatsheiliging wegvallen,
en de kerken werden leeg en hol. Zoo kwam men
er toe haar meer aantrekkelijk te maken. De dienst
moest korter, de voordracht van den prediktor vrijer
en schooner, de preek met prachtige schilderijen
en aardige opmerkingen gekruist zijn. Ook het ge-
sang en orgelspel behielden verbod te worden.

In een eeuw, alles werd aangelegd op streeling
van oor en oog. Dit nu is hoogst verdelijf. In
zulk godsdienstige samenkomsten is veel voor de
zinnen en zinnen, maar niets voor het hart. Men
verlaagt en ontzeert, er de zaak des Heeren, om
den rondigen mensch te believen. Zulk een Gods-
dienst wiegt in slaap, maar redt niet; is dienst
van den mensch en geen dienst Gods.

Uitwendige schoonheid is op zich zelve ook in
den Godsdienst niet verwerpelij. Israel's prachtige
tempel was naar het voorschrift des Heeren ge-
maakt. Doch hier werd dit alles door het Woord
Gods geheiligd; de innerlijke schoonheid was uit-
drukking van innerlijke heilichheid. Wat God hier
veroordeelt, heeft de mensch geschied. Zinnelijk
van aard, nield hij de innerlijke schoonheid vast,
maar verwerpt de innerlijke kern. Ook in Israel
werd de hand tussen het heilige en schoone los-
gemaakt. Men hield den vorm voor het wezen en
riep: "Des Heeren tempel, des Heeren tempel is
dies!" Toen kwam de Heere en deed den tempel
in vlammen opgaan. Hij wil aangebeden zijn in
geest en in waarheid.

Nog minder dan in de Oude mag in de Nieuwe
bedeeling de Godsdienst in uitwendigheden be-
staan. Zonder tastbare vormen echter kan hij zich
niet uitspreken, en is er ook geen openbare gods-
dienststelling mogelijk. Maar het uitwendige blijft
handeling, heeft eenige waarde, als zij niet dra-
ger is van de gevoelens des harten. Alleen die
vormen mogen daarom worden toegelaten, welke
mede uitdrukking kunnen geven aan de innerlijke
gesteldheid der ziel. Slechts het uitwendige, voor
zoverre dit het inwendige kan verhoogen en ver-
heffen, is in den Christelijken Godsdienst geoor-
deeld, en al wat door karakter of gebruikwijze van
de hoofdaard afleidt, moet volstrekt worden geweerd.

Dit nu geldt inzonderheid van de Muziek. Het
uit 't oog verliezen van deze lijnen was oorzaak,
dat de Godsdienst verwerdelijkt en vernielijkt werd.
Om der zonde wil, waardoor alles hier beneden
bekeerd is, kan het uitwendig, schoone niet zonder
zonde en in den dienst des Heeren worden
opgenomen. De kunst wordt evenals wij zelf
in zonde en ongerechtigheid ontvangen en gebo-
ren; daarom kan zij slechts in gereinigden en geheil-
lijgden vorm bij den Godsdienst eene plaats verkrijgen.

"De eigenlijke, volle en zelfstandige Toonkunst"
— zegt Hector Berlioz, — "is nauwelijks geboren;
zij staat nog slechts in kinderlijke gestalte." Dit
geldt in volen zin van de Muziek in haar verband
met den Godsdienst. Want alle kunsten vinden
haar einddoel op aarde. Slechts de Toonkunst
heeft het uitsicht ook op de eeuwigheid.

Dat alle kunsten haar einddoel op aarde vin-
den, is misschien iets te sterk gezegd.

Althans in de dichtkunst is dit niet waar-
schijnlijk.

Doch dit dargelaten, is dit korte oordeel
bondig en ernstig, zonder ingeven te zijn door
de onverschilligheid voor het schoone die veler
Puritanisme soms ontsteit.

KUYPER.

Officiële Berichten.

Met verkorting uit het *Kerkblad* van 1 Februari.

Vergadering der Classis Amersfoort,
gehouden te Baarn op Dinsdag
den 8ten Jan. 1895.

De vergadering wordt geopend door Dr. H.
H. Kuyper praeses.

Gekoren worden tot assessor Dr. Bouman,
tot scriba Ds. den Hengst en tot quaestor Onst.
H. de Ruig.

De rondvraag naar art. 41 D.K. geeft aan-
leiding tot levendige besprekingen.

Een verzoek van eenige lidmaten der kerk te
Oud-Loosdrecht om wijziging der grensregeling
tusschen de kerken van Oud- en Nieuw-Loos-
drecht wordt geroefvoerd naar requestanten on-
der opmerking, dat zij deze zaak bij hunnen
kerkeraden hebben aanhangig te maken.

Naar aanleiding eener klacht door een huis-
gezin te Oud-Loosdrecht tot broeders kerkvisi-
tatoren gericht, benoemt de Classis eene com-
missie, welke beproeven zal de daar bestaande
moeilijkheid door samspreking uit den weg
te ruimen.

Een voorstel van de kerk te Maartensdijk,
om de «korte predikatie» in deze Classische sa-
menkomsten weder in te voeren, wordt ver-
worpen.

De kerk van Bunschoten zal de volgende ver-
gadering te zamenroepen.

Na dankgebed door den assessor sluit de
praeses deze samenkomst.

Vergadering van de classis Woerden
te Alfen, op Donderdag 10 Janu-
ari 1895.

Ds. Breukelaar is praeses; Ds. Schuurman
scriba. De notulen worden voorgelezen en be-
houdens eene enkele aanmerking, goedgekeurd.

De Gereformeerden van Woubrugge dienen
een verzoek in, waarmede zij verwezen worden
naar